

Die großen Gärten

Spoločný kultúrny priestor na východ od Viedne bol na desaťročia rozdelený. Symbolom tohto rozdelenia bola „železná opona“ medzi Rakúskom a Maďarskom, respektíve medzi Rakúskom a Slovenskom.

Po otvorení hraníc prišlo k zblíženiu medzi susednými štátmi, a tým aj k znovu objavneniu spoločných kultúrnych koreňov.

Výnimočný význam z hľadiska záhradno-parkovej kultúry, v Rakúsko-Maďarsko-Slovenskom pohraničí majú medzi inými, zámocké parky Esterházyovcov a Harrachovcov, ktoré sa ešte aj dnes nachádzajú v pozoruhodne dobrovom stave.

Týmto cezhraničným projektom EÚ bola vytvorená siet' parkov na podporu krajino-pamiatkovej starostlivosti a spoločnej línii, napomáhajúcej rozvoj turizmu. Je to zároveň podstatný príspevok pre cezhraničný regionálny rozvoj.

K „Veľkým záhradám“ patria dnes zámocké parky v Eckartsau, Marcheggu, Rusovciach, Malackách a Kraskówe (Poľsko), záhrady Esterházyovcov v Eisenstade a Fertőde/Eszterháze, ako aj park Harrachovcov v Brucku an der Leitha. Všetky parky, okrem barokovej záhrady vo Fertőde, sú prírodnými záhradami z rôznych období.

MAPA ZÁMOCKÉHO PARKU

Zámocký park v Eisenstadt

Die großen Gärten
Siet' parkov

„Vtedy, nevediac pre koho, založil som v Eisenstade záhradu. Riadením osudu pre Vás. Teraz v nej kvitnú ruže a iné kvety.

Chcel by som, aby ste si z nich čo najskôr prišli nathrat...“

Gróf Mikuláš Esterházy manželke Kristíne Nyáry v roku 1624

DEJINY

Plánovaná podoba fasády záhradného traktu (rok 1812)

Súčasná fasáda záhradného traktu

Mária Leopoldína Esterházy (rok 1806)

Vodný hrad z obdobia neskorého stredoveku sa v roku 1622 dostať ako časť cisárskeho zálohu do vlastníctva Esterházyovcov. V rokoch 1663 až 1672 ho prestavali v ranobarokovom štýle na rezidenčný zámok **rodiny Esterházy-ovcov**, ktorú v roku 1687 povýšili do vojvodcovského stavu.

Zoologická a úžitková záhrada sa písomne spomínajú už v roku 1569, prvá okrasná záhrada v roku 1624. Od roku 1682 sa plocha záhrad rozšíria. Okolo roku 1750 **záhradný architekt Louis Gervais** pretvoril formálnu ranobarokovú záhradu na bohatu vybavenú záhradu upravenú v rokokovom štýle.

Po kúpe viacerých pozemkov po roku 1797 vojvoda Mikuláš II. Esterházy záhradu premenil na rozsiahly anglický prírodný park.

Práce začal esterházyovský **vrchný záhradník Matthias Pölt**, dokončil ich architekt **Charles de Moreau**, ktorý zodpovedal aj za klasicistickú prestavbu zámku.

Spolu s **dvorným záhradníkom Antonom Niermayerom** vybudoval romantický prírodný park, ktorý môžu návštěvníci obdivovať dodnes.

PARK V SÚČASNOSTI

Strojovňa s vodnou nádržou (rok 1809)

Oranžérie

Parter oranžérie: návrh Antona Umlaufta (výrez)

Pri prechádzke parkom si najskôr všimneme dobre udržiavanú a vynikajúco zrenovovanú parkovú architektúru. Nezameniteľnú pečať parku vytvárajú početné a rôznorodé vodné nádrže, umelo vytvorené skalné útesy a malebné skupiny stromov. Sú začlenené do otvorených lúčnych plôch i hustých lesných porastov a tvoria základ atraktívnych zoskupení a prekvapivých vizuálnych vztáhov v prírodnom parku.

Za východisko prechádzky parkom možno zvoliť **vodnú nádrž pri strojovni** spolu so **strojovňou**, ktoré sa nachádzajú hneď za juhovýchodným vchodom. Strojovňu naplánoval Charles de Moreau a je v nej umiestnený **Watton parný stroj**, ktorý v roku 1803 získal vojvoda Mikuláš II. Esterházy v Londýne. Ide o najstarší parný stroj v strednej Európe. Jeho úlohou bolo zabezpečovať prevádzku čerpadiel na zásobovanie umelého vodopádu.

Trasa prechádzky prudko stúpa popri západnom brehu vodnej nádrže so strojovňou, neskôr križuje lesom tečúci potok. Hneď za ním sa otvára výhľad na gaštanovú aleju a oranžériu. Príkladne zrenovovaná **oranžéria** bola začiatkom 19. storočia vďaka bohatej zbierke rastlín, veľkosti a počtu skleníkov najvýznamnejšou svojho druhu v Rakúsku.

Súčasná podoba **partera oranžérie** vznikla začiatkom 20. storočia. Vďaka tisom, modrým smrekom a kaukazským jedliam zastrihnutých do tvaru kužeľa a radom červeno kvitnúcich gaštanov tvorí rozkošný kontrast k anglickému štýlu parku. Jedným z mála barokových prvkov v záhrade je **gaštanová aleja**. Kedysi ju tvorili dva rady stromov zastrihnutých do pravouhlého tvaru. Dodnes sa zachovali len zvyšky bývalej koncepcie.

Západným smerom cesta pokračuje k **Leopoldinnej vodnej nádrži** a **Leopoldininnu chrámu**. Vodná nádrž s roklinou a vodopádom má byť po zrekonštruovaní vodovodnému systému kompletne obnovená. Klasicistický chrám z roku 1812 venoval zadávateľ stavby Mikuláš II. Esterházy dcére Leopoldine. Podobne ako známy Sibyllin chrám v Tivoli pri Ríme, podľa vzoru ktorého ho postavili, predstavuje vrchol umelo vytvoreného zoskupenia útesov a je malebným náprotivkom monumentálnej fasády záhradného traktu zámku. Leopoldinian chrám pred časom pôsobivo zrenovovali. Smerom na východ na prehliadku nadväzuje **lúka s ľaliovníkom tulipánokvetým**, pričom niektoré exempláre pochádzajú z obdobia vzniku záhrady. Krásne listy ľaliovníka sú impozantné predovšetkým na jeseň, keď sa sfarbijú do žiarivo žltej farby.

Ponad Leopoldinian chrám cesta vedie severovýchodným smerom najprv k vodnej nádrži s obeliskom a neskôr k obelisku. **Vodná nádrž s obeliskom** je najvyššie položenou nádržou v parku a slúži ako zásobáreň vody pre ostatné vodné nádrže. **Obelisk** dal na najvyššom mieste v parku postaviť vojvoda Mikuláš III. Esterházy v roku 1871 na pamiatku manželky lady Sarah Child-Villiers of Jersey, ktorá zomrela ako tridsaťjedenročná. V súčasnosti je okolie obelisku husto zarastené, avšak v blízkej budúcnosti ho upravia v zmysle zásad záhradnej pamiatkovej obnovy.

Pri zostupe môžeme zostúpiť k Srdiečkovej vodnej nádrži, ktorá sa nachádza nad oranžériou. V súčasnosti je vo veľmi zanedbanom stave. Aj túto časť parku v blízkej budúcnosti čaká sanácia. V okolí vodnej nádrže sa nachádzajú pekné exempláre gledície a nahovetveca dvojdomeho.

Leopoldinian chrám (Dies, rok 1807)

Prehľad- Veľké záhrady

ZÁMOCKÝ PARK V EISENSTADTE

Park i kaštieľ boli vybudované pre rodinu **Ester-házyovcov**. Pôvodne barokový komplex sa začiatkom 19. storočia pretvoril a zároveň rozšíril do krajinného parku. Nachádza sa v tesnej blízkosti mestského centra. Už niekoľko rokov sa uskutočňujú revitalizačné práce na úprave parku a v ňom sa nachádzajúcich historických objektoch. Zaujímavosťou parku je napríklad zrekonštruované zoskupenie okolo „**Leopoldinen-Tempel**“ (Leopoldinho chrámu). Zoskupenie pozostáva zo samotného chrámu, kulisy skál a pripasti s vodnou nádržou. Zrenovovaná **oranžéria** so svojou predstavanou terasou je jednou z najvýznamnejších a najkrajších v Rakúsku. Obzvlášť treba spomenúť i tzv. strojuvnu – čerpaciu stanicu, kde bol umiestnený Wattov parný stroj ako prvý v celej Habsburskej ríši.

ZÁMOCKÝ PARK V BRUCKU/LEITHA

Harrachov park v Brucku bol naplánovaný začiatkom 18. storočia architektom **Johannom Lukasom Hildebrandtom** pre rodinu Harrachovcov ako barokový park – záhrada. Koncom 18. storočia bol celý areál pretvorený záhradníkom a botanikom **Christophom Lübeckom** z Anhalt – Dessau v štýle anglických prírodných parkov. Struktúra parku sa zachovala až do súčasnosti.

V parku sa nachádzajú rôzne **dendrologické zaujímavosti** (napríklad previslé buky, strihanolisté buky, tisovec dvojradý). Bočné ramená rieky Leitha (po slovensky Litava) boli zakomponované do konceptie parku a v minulosti slúžili na rekreačné člnkovanie. Táto integrácia riečnych ramien do parkového systému je významným prvkom pôsobivého priestorového zážitku.

ZÁMOCKÝ PARK ECKARTSAU

Zámocký park Eckartsau sa nachádza v lužných lesoch na ľavom brehu Dunaja, východne od Viedne. Pôvodný vodný zámok bol koncom 19. storočia prebudovaný na letné sídlo a poľovnícky zámok pre arcivojvodu **Františka Ferdinanda**. V tom období bol založený aj prírodný park s mnohými botanickými zvláštnosťami na základe plánov **Antona Umlaufta** – riaditeľa viedenských dvorných záhrad.

Zvláštnosťou tohto parku je viditeľný rozdiel medzi formovanou prírodou a okolitým lužným lesom. Z pôvodnej formy parku sa dodnes zachovala skoro celá sieť chodníkov a exempláre starých stromov. Dnes sa v kaštieli Eckartsau nachádza sídlo správy **Národného parku Donau-Auen** (po slovensky Dunajské nivy), ktorá je súčasťou akciovej spoločnosti Rakúske štátne lesy.

ZÁMOCKÝ PARK V MARCHEGGU

V 13. storočí vznikol v Marcheggu vodný hrad, ktorý tvoril v stredoveku podstatnú časť mestského opevnenia.

V 18. storočí sa kaštieľ barokizoval. Namiesto obranných valov a vodnej priekopy sa podľa plánov **Christiana Alexandra Oedtla** vytvorilo zámocké nádvorie. Neskôr pribudli záhradné úpravy v duchu anglických parkov, ako aj pravidelne upravená záhrada pri ešte v súčasnosti existujúcom dome záhradníka.

So svojím výrazným pôvodným stromovým porastom, v priestore rozmiestnenými figurálnymi skulptúrami a barokovým vstupným priestorom, vytvára zámocké nádvorie prijemný priestor parkového typu. V zalesnenom anglickom parku sa nachádza mauzóleum rodiny **Pálfi-Erdödy**, vybudované okolo roku 1925.

Zámocký park v Rusovciach sa nachádza južne od Bratislavы v blízkosti ramena starého Dunaja. Pôvodne barokový park bol v polovici 19. storočia pretvorený do podoby **anglického prírodného parku**. Súčasne bol prestavaný aj barokový kaštieľ grófom Emanuelom Zichy – Ferraris do v tom období moderného tudorovského štýlu. Najznámejšou majiteľkou kaštela bola vdova po korunnom princovi Rudolfovi Štefánia Belgická. Po nej bolo pomenované **Štefaneum** – významné záhradníctvo so zásielkovou službou a škôlkou.

Pôvodná štruktúra parku sa do dnešných čias zachovala iba čiastočne. Zaujímavou súčasťou parku je **románska stavba kostolíka sv. Víta**. Parkom preteká aj koryto starého Dunaja, ktoré umocňuje túto záhradnú atmosféru. V minulosti tu bola aj možnosť člnkovania.

ZÁMOCKÝ PARK V RUSOVCIAH

Zámok Fertőd/Eszterháza leží na juhovýchodnom konci Neziderského jazera. Zámok a park bol vybudovaný v 18. storočí pre rodinu Ester-házyovcov. **Knieža Mikuláš I.** sa po návšteve vo Versailles rozhodol postaviť podobný zámok. Neskôr sa mu aj dostalo pomenovanie „**Maďarský Versailles**“. Zámok Eszterháza bol v roku 1766 považovaný za najhôsnejšiu stavbu v Maďarsku.

Základná baroková štruktúra parku je vidielná aj v súčasnosti. Detaily tejto štruktúry sa ale postupom času vytratili. V blízkosti zámku dnes prevláda architektonické poňatie charakteristické pre prelom 19. – 20. storočia a predstavuje vrchol parkovej (záhradnej) kultúry vo Fertőde.

ZÁMOCKÝ PARK VO FERTŐDE

